

SECCIÓ DE CIÈNCIES

BIOLÒGIQUES,

A CÀRREC DE

JAUME BERTRANPETIT I BUSQUETS

Al nostre país quan debatem sobre recerca sembla que cada vegada es comenci del no-res. Del no-res no en recerca, però sí en política de recerca. De fet, estem poc acostumats a debatre aspectes concrets de política científica que siguin rellevants. Sembla com si cada debat ho hagués d'abastar tot i això no és bo. No és bo perquè demostra que estem poc acostumats a tenir polítiques clares i efectives de recerca sobre les quals debatre i així contribuir a enriquir, però no partint, cada vegada, del no-res.

Per tant crec que el grau de concreció del present debat pot donar una idea de si es fa sobre una política existent sòlida o, altra vegada, ho tornarem a discutir tot.⁴

Cal que repassem abans d'anar a punts concrets, el marc que ens donen les institucions responsables de la política de recerca. Un marc donat per les institucions que ens fan la política de recerca.

LA UNIÓ EUROPEA

La política de recerca segueix vies poc clares i interessos polítics no explicats (i potser no confessables) i suficientment intricats per tal que no siguin freqüentats per científics i que siguin els propis buròcrates els que puguin moure-s'hi amb desimboltura.

La política europea està plena de bones intencions però també d'ineptituds difícilment justificables que ha portat a una complexificació burocràtica en la que el bon sentit de les persones rarament aconsegueix grans èxits. La complexitat i la manca de transparència del sistema dona bones oportunitats a intervenir-hi a persones de dins del sistema

1. Agraïxo la lectura crítica i les aportacions de diversos membres de la Secció i, especialment, de Pere Puigdomènch i Xavier Bellés.

que són un element clau per a les polítiques de retorn de la UE als estats, a les regions o, poques vegades, a pols o grans institucions de recerca.

Les persones enviades pels diferents estats i altres organismes són claus per a fer de *lobby* i aconseguir un bon retorn. I ho són tant a través de la definició de les línies de recerca que ens poguessin afavorir com, simplement, ajudant a aconseguir l'èxit en els projectes presentats. Però cal reconèixer que l'Estat espanyol no hi ha destacat a les persones més adequades.

Actualment estem mancats de bons aliats dins la UE i els *lobbies* externs (Patronat Català Pro-Europa, Universitats) no han aconseguit unes vies fortes d'accés i intervenció i som poc competitius davant les institucions comunitàries, i no només per raons científiques.

L'ESTAT ESPANYOL

173

En aquests moments (maig de 2004) estem en un compàs d'espera en què no sabem quines posicions prendrà el nou govern. És ara quan veurem si l'etern antagonisme entre retòrica i realitat es tornarà a repetir. M'explico: una constant en la política de recerca de l'Estat espanyol ha estat (excepte durant un digne i petit període de govern del PSOE) la contradicció entre el que es diu, molt positiu, i el que es fa, que ha estat molt poc. Hi ha hagut, en successius gabinets, bones paraules, bones idees, bones intencions però no han arribat a cristal·litzar en polítiques reals.

La raó principal és que les paraules i promeses no han tingut el suport econòmic necessari i mai la recerca ha acabat rebent el pressupost que les promeses haguessin fet pensar. Però també cal ressaltar la manca d'ajustament entre la maquinària burocràtica de l'Estat, per una banda, i els

polítics (i no cal dir, els acadèmics) intentant moure-la, per l'altra.

Segurament és una bona notícia la desaparició del *Ministerio de Ciencia y Tecnología*. Sobre una esperança que de les cendres en reneixi una política científica valuosa.

CATALUNYA

174

Tots ja sabem bé que la recerca no s'ha transferit des del govern central al de Catalunya. Sabem també que, tot i això, els governs catalans han decidit fer una política de recerca, i l'existència i persistència del DURSI (Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació) n'és una prova. Fa poc hem encetat una nova etapa amb el nou govern català i estem tots expectants. Cal reconèixer que els darrers quatre anys han demostrat, en contra de la majoria de pronòstics, que es podia fer una política de recerca a Catalunya i que es podia fer bé. Aquests últims temps han marcat, en recerca, un ritme esperançador que esperem que no s'esborri i sí, en canvi, es construeixi a partir d'on ha quedat.

La situació actual no és una situació per parlar de tot. Partim d'una situació en què hi ha moltes coses que funcionen i moltes coses que hem après, que han de ser puntuals d'un sistema de recerca agosarat, valent i ambiciós. Hem après conceptes i realitats que cal recordar:

1. Amb recursos escassos es pot fer una feina que repercuteixi positivament sobre el sistema de recerca. Tots som conscients que en recerca juguem en una divisió que no s'adiu amb els recursos que s'hi posen. Calen més recursos i també posar els disponibles d'una manera molt ben dissenyada.

2. El sistema de recerca és molt complex i és absolutament impossible i impensable que, per tal de dinamitzar-lo,

es pretengués moure'l tot. Una política eficaç actuarà de manera preferent sobre les parts més rellevants i amb més capacitat de resposta, que tindrà, com a conseqüència, la dinamització de tot el sistema.

3. Hem après a parlar obertament i amb orgull d'excel·lència en recerca. Cal que el concepte s'acabi interioritzant dins del sistema i amb connotacions clarament positives. Apostar per la qualitat dóna, per una inversió determinada, bons rèdits i no només en els llocs que han tingut inversió directe.

4. Hem après que en temes concrets tot això es pot materialitzar en:

- Importància de la internacionalització real, tant en projectes, com en productivitat, com en tercer cicle.

- Priorització de centres capdavaners.

- Importància de poder captar investigadors d'excel·lència, i com que els programes «Ramón y Cajal» i ICREA han sigut i són un element fonamental per al nostre sistema de recerca, especialment per al futur.

5. Hem après que la dinàmica de les institucions de recerca no sempre és adient a la dedicació a la recerca.

- La universitat no ha acabat d'entendre i interioritzar que té un paper clau en recerca i massa sovint els seus membres (professors, gestors) busquen defensa en la indefinició legal i quotidiana que el rang docent i gestor de la universitat els dóna. Els hospitals són centres fonamentals per a la recerca biomèdica, però cal dotar-hi places (no només becaris) amb forta dedicació a la recerca. Hi ha hagut importants esforços en la valoració de la recerca i en calen molts més, especialment des de les posicions gerencials i de govern d'universitats i hospitals.

— El CSIC és part indestriable de tot el nostre sistema de recerca i hi ha hagut molts esforços per integrar-se en el teixit de recerca del país. Esforços no tots reeixits, però que cal agrair.

UN MODEL PER A LA RECERCA CIENTÍFICA A CATALUNYA

De tot el que hem dit anteriorment en podem treure uns punts concrets que podrien configurar un model pel futur de la recerca a Catalunya:

1. Reforçament de la política de recerca del DURSI mitjançant la definició d'estratègies, d'instruments d'actuació i una perspectiva de finançament a mitjà termini. Això comprèn, alhora, la consolidació de les fites aconseguides i la incentivació de noves propostes. El Pla de Recerca hauria de ser una eina meditada amb compromisos explícits i no un document superflu.

2. El Pla de Recerca hauria de contemplar l'evolució científica al mateix temps que les necessitats de l'entorn industrial i social a mitjà i llarg termini. La recerca ha de fer-se amb la complicitat de la societat en el seu conjunt i en especial de les empreses més properes a l'ús dels resultats de la recerca.

3. Cal una redistribució de les tasques respectives de les diferents administracions en l'àmbit de la recerca. Caldria considerar models (com l'alemany) en els quals la gestió de centres, el finançament bàsic i del personal i de la infraestructura petita i mitjana és tasca de l'administració autonòmica mentre que els projectes competitius i les grans infraestructures són finançades o cofinançades per l'administració estatal.

4. Una bona part de la recerca pública a Catalunya es fa en universitats i hospitals. Tant les universitats com els

hospitals haurien de reconèixer la funció investigadora com a pròpia i indispensable per dur a terme la seva tasca docent i assistencial en les millors condicions. Cal un canvi de mentalitat dels equips gerencials envers la recerca.

5. Les universitats han d'assumir de manera més plena i més responsable els reptes de la recerca, reconeixent que és funció primordial i que els seus professors són, pel fet de ser-ho, investigadors. El gran creixement en nombre d'estudiants i en nombre de llicenciatures ha portat a una gran diversificació dins de cada una de les universitats. En recerca és una situació problemàtica ja que no podem tenir excel·lència en cada disciplina a cada universitat: cal assumir i forçar una especialització segons els potencials reals.

6. Cal apostar per centres de recerca basats en l'excel·lència científica i l'avaluació independent. És molt favorable la presència d'aquests centres en entorns universitaris o hospitalaris però amb independència de les seves estructures administratives.

7. Els centres del CSIC han d'integrar-se en el sistema català de recerca o, si més no, s'haurien d'explorar fórmules de cogestió entre les administracions catalana i estatal.

8. La recerca necessita un esforç d'internacionalització. És particularment important a l'hora de competir pels fons europeus cap als quals caldria fer una tasca de *lobby* i de formació de personal de gestió tant aquí com a la Unió Europea.

9. Cal una definició clara de les vies d'entrada a la carrera investigadora, d'avaluació per a la incorporació als centres de recerca i de mobilitat entre tasques de recerca pública i privada, de docència i de gestió. Generalització de fórmules més àgils de carrera investigadora basades en la contractació indefinida puntuada per avaluacions periòdiques, que caldria implantar tant als centres de recerca com a les universitats.

10. La incorporació de personal auxiliar en els centres de recerca és una necessitat particularment aguda. L'estatut de funcionari públic sembla poc adaptat per aquest personal.

11. Cal una política del DURSI que dinamitzi les universitats per tal que el tercer cicle guanyi en qualitat i reconeixement anant cap a una internacionalització i l'ús de l'anglès. Cal una inversió directa sobre tercers cicles i denunciar que a moltes universitats la docència al tercer cicle està poc o gens considerada.

12. Incentivació d'iniciatives encaminades a promoure el reconeixement social de la ciència, tant en les institucions polítiques i acadèmiques, com pels propis investigadors.

13. L'IEC, com a institució que té una de les seves finalitats el foment de la recerca, pot estar al servei d'aquestes iniciatives.

La recerca és necessària pel país i pels ciutadans i tenim una xarxa d'investigadors amatents per treballar-hi. És necessària pel país del futur perquè tot i que tots ja ho sabem, permeteu que ho repeteixi: la inversió en recerca és la gran inversió en el futur del país. Però, dissortadament, un futur massa llarg en relació amb les conteses electorals. Un futur real pels nostres fills i generacions futures que hauríem de tenir ben clar, polítics, investigadors i ciutadans, què és el que volem bastir per tal de fer del nostre un gran país.